

УДК 343.14
DOI: 10.31733/2078-3566-2024-5-25

Микола РЕПАН[©]

викладач

(Дніпровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДЖЕРЕЛ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Запропоновано усунути проблеми процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні шляхом:

- внесення змін до ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України, де не вказується перелік джерел доказів, закріплений у ст. 298-1 згаданого кодексу;
- удосконалення процедури та форми пояснення осіб;
- удосконалення назви «показання технічних приладів і технічних засобів...» заміною слова «показання» на слово «показники».

З метою здешевлення кримінального провадження та підвищення його ефективності запропоновано скасувати паперовий документообіг та запровадити електронне кримінальне провадження, що, у свою чергу, обумовлює розширення системи процесуальних джерел доказів їхніми електронними формами, або навіть скасувати поняття процесуальних джерел доказів взагалі.

Ключові слова: докази; доказування; процесуальні джерела доказів; система процесуальних джерел доказів; кримінальне провадження; показники технічних засобів під час доказування.

Постановка проблеми. Розглядаючи значення доказування у кримінальному провадженні, науковці зазначають про те, що доказування складає серцевину, основу кримінальної процесуальної діяльності. Це твердження є слушним, бо доказування «пронизує» всю кримінальну процесуальну діяльність. Усі рішення, що приймаються під час кримінального провадження, повинні бути обґрунтовані доказами, а інакше можуть бути скасовані. При цьому й скасування раніше прийнятого рішення буде законним, якщо таке рішення буде прийнято на підставі доказів. Отже, доказування у кримінальному провадженні є дуже важливим, тому до нього тривалий час прикуто увагу багатьох вчених-процесуалістів. Значення доказування є дуже широкою темою, але в межах представленого дослідження хотілося б зосередити увагу на самому доказуванні, насамперед на джерелах доказів у кримінальному провадженні.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Одразу зауважимо, що доказування було предметом багатьох наукових досліджень, до нього зверталися майже всі процесуалісти, тому назвемо лише окремих вчених. Із-поміж них: І. Басиста, О. Бондаренко, І. Гловюк, В. Гончаренко, О. Капліна, Л. Лобойко, С. Лук'янчиков, В. Маринів, О. Михайленко, М. Михеєнко, В. Нор, О. Острійчук, М. Погорєцький, В. Попелюшко, В. Рожнова, Д. Савицький, Р. Савонюк, Н. Сиза, С. Стахівський, В. Тертишник, О. Толочко, В. Трофименко, А. Туманянц, Л. Удалова, О. Шило, В. Юрчишин, О. Яновська та багато інших. Зазначеними та іншими вченими досліджувалися різні аспекти доказування, зокрема й питання джерел доказів, але кримінальна процесуальна діяльність під впливом змін у суспільному житті постійно оновлюється. Так, суспільство вимагає покращення результатів доказування, пришвидшення роботи з доказами, підвищення рівня достовірності результатів доказування, особливо в умовах воєнного стану, спеціального досудового розслідування (in absentia) – заочного провадження, переходу на європейські стандарти доказування тощо.

Мета статті – сформулювати пропозиції щодо розширення системи джерел доказів у кримінальному провадженні та уточнення назви окремих елементів цієї системи.

Виклад основного матеріалу. Доказування є доволі складною процедурою,

© М. Репан, 2024

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9251-0961>

mykola.repan@dduvs.edu.ua

суворо виписаною в нормах Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Складність самої процедури інколи стає проблемою для здійснення доказування під час кримінального провадження. При цьому складність такої процедури обумовлює проблеми не лише для практичних працівників, але й для науковців, які висловлюють різні погляди на систему елементів процесу доказування, їхній зміст тощо. Наведемо лише декілька прикладів таких проблем.

І теорія кримінального процесу, і законодавство умовами допустимості доказів називає низку критеріїв, щодо яких у науковців немає єдності думок. На наш погляд, такими критеріями є:

- одержання фактичних даних із належного процесуального джерела (ч. 2 ст. 84 КПК);
- одержання фактичних даних належним суб'єктом;
- одержання фактичних даних у належному процесуальному порядку;
- належне оформлення джерела фактичних даних.

Такої самої думки дотримуються й інші науковці, але є й дещо відмінні погляди [1, с. 22].

Наприклад, щодо оцінки доказів із погляду одержання фактичних даних у належному процесуальному порядку хочемо звернути увагу на таку обставину.

Яскравим прикладом проблем щодо отримання фактичних даних у належному процесуальному порядку є неоднозначне ставлення науковців та практиків до використання гіпнозу під час процедури допиту. Так, А. Черненко зазначає: «На протязі багатьох років серед вчених та практиків триває дискусія про можливість застосування гіпнозу під час проведення вербальних слідчих (розшукових) дій (далі – слідчих дій) у кримінальному процесі. Причому у цій дискусії з'явилося не дві, а три сторони, що само по собі є нетрадиційним, як і сам гіпноз. Пояснимо. Є сторона, яка відстоює думку про можливість проведення слідчих дій з використанням гіпнозу, це перша сторона. Друга сторона висловлює думку про повну заборону використання гіпнозу у слідчих діях. Третя сторона відстоює думку про можливість використання гіпнозу, але не під час проведення слідчих дій, а у ході оперативно-розшукових заходів і у випадках, коли будуть використані всі традиційні методи розслідування і останні були нерезультативними. Також слід зазначити, що всі сторони у своїх доводах є доволі переконливими» [2, с. 267].

Отже, як бачимо, дискусія щодо застосування гіпнозу під час допиту свідчить про проблемність питання щодо можливості допустимості його використання під час допиту. Звісно, це теоретичні дискусії, але вони впливають на оцінку допустимості таких доказів за результатами конкретного допиту. І таких проблемних питань у доказуванні багато: вони стосуються, наприклад, законності отримання фактичних даних як під час проведення оперативно-розшукової діяльності, так і під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій тощо. Оперативно-розшукові заходи і негласні слідчі (розшукові) дії проводяться з метою отримання фактичних даних, але використання їх у доказуванні під час кримінального провадження також становить проблему. Не будемо продовжувати висвітлювати всі проблеми доказування, лише зазначимо, що їх достатньо щодо кожного критерію умов допустимості доказів і що всі вони суттєво впливають на доказування та його результати.

Розглянувши проблеми щодо умов допустимості доказів, слід також зазначити, що проблемною можна назвати всю доказову діяльність під час кримінального провадження. Деякі вчені вважають доказову діяльність в національному кримінальному процесі занадто громіздкою, невиправдано складною і такою, що суперечить світовим стандартам, а також такою, що залишається по суті радянською. Повною мірою погоджуємося з такими висновками, оскільки чинна на сьогодні теорія доказів, дійсно, походить із радянських часів і відрізняється своєю складністю, але цьому є пояснення. Так, на прикладі долі відомого театрального діяча Леся Курбаса можна усвідомити необхідність у складності кримінальної процесуальної процедури доказування. Н. Царук так описала ту трагедію: «Завдяки Курбасу українське сценічне мистецтво європейзувалося, відкривало для глядачів нові теми, героїв, прийоми. Він намагався поєднати національні традиції з найновішими формами європейського театру. Митець хотів змусити глядачів позбутися відчуття національної меншовартості. Закликав подолати обмеження свободи самовираження й не боятися виходити до світу з мистецькими пошуками та експериментами.

26 грудня 1933 року чекісти заарештували Курбаса у Москві.

«Курбас Олександр Степанович, – йшлося в постанові про арешт, – викривається

в тому, що був членом контрреволюційної Української військової організації».

9 квітня 1934 року судова трійка колегії ГПУ засудила Курбаса до 5 років таборів. Та на волю режисер ніколи не вийшов. 3 листопада 1937 року до двадцяті річниці «Жовтневої революції» у Соловецькому таборі особливого призначення Леся Курбаса розстріляли» [3].

З наведеного простежується, що Леся Курбас був засуджений судовою трійкою колегії ГПУ (Головного політичного управління), а рішення про його розстріл було прийнято поза судовою інстанцією на підставі революційної доцільності. На превеликий жаль, таких трагедій у Радянському Союзі на той час, час репресій 30-х років минулого століття, було дуже багато, що й спонукало державу розробити захисний механізм від свавілля у кримінальному провадженні. Саме такі події й стали приводом і підставою для розробки вченими теорії доказів. Згідно з цією теорією складна та суворо регламентована процедура встановлення винуватості особи і повинна стати запобіжником від свавілля у кримінальному провадженні. Треба віддати належне розробникам зазначеної теорії доказів у кримінальному провадженні, бо вона дійсно стала таким запобіжником. Але чи не відпала на сьогодні потреба у такій складній процедурі доказування? Відразу зауважимо: завдяки теорії доказів у кримінальному провадженні, передбаченій нею складній процедурі доказування є реальні гарантії встановлення обставин кримінального правопорушення, що може запобігти не лише свавільному ставленню до долі людини, але й корупційним проявам, що мають місце в нашому суспільстві. Саме тому, на нашу думку, необхідно залишити доволі складну процедуру доказування у кримінальному провадженні. Слід зазначити, що державою багато зроблено у напрямі подолання корупції, але послабляти наступ на неї не варто.

Звісно, будь-яка людська діяльність потребує постійного удосконалення, у тому числі й теорія доказів та доказове право, котре являє собою сукупність правових норм, що регламентують процедуру доказування під час кримінального провадження. Така робота постійно проводиться вченими-процесуалістами, а на основі їхніх висновків здійснюється удосконалення кримінального процесуального законодавства у цій частині. Не ставимо за мету проаналізувати весь масив такого законодавства, а лише прагнемо звернути увагу на певні проблеми у чинному законодавстві у частині процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України «процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів» [4]. Водночас кодекс містить додаткові норми щодо процесуальних джерел доказів. Так, у ст. 298-1 КПК України зазначено: «Процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, крім визначених статтею 84 цього Кодексу, також є пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису» [4].

Отже, наявний стан регламентації процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні є доволі складним, а головне, така складність не направлена на досягнення об'єктивності доказування (об'єктивності встановлення обставин кримінального правопорушення), про що йшла мова вище, а лише ускладнює суб'єктам правозастосування можливість безпомилкового доказування, оскільки у тій самій ч. 1 ст. 298-1 КПК України у другому реченні зазначається: «Такі процесуальні джерела доказів не можуть бути використані у кримінальному провадженні щодо злочину, окрім як на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора» [4].

Вивчення наведених норм нашою думкою, що законодавець такими складними законодавчими конструкціями лише створює труднощі для правозастосовувачів (слідчих, прокурорів тощо), напругу та умови для помилки в їхній роботі. Такий висновок випливає з того, що законодавець ці важливі норми розташував доволі приховано одна від одної, що не відповідає суті самого поняття «кодекс» як систематизованого документа, що має за мету об'єктивізувати роботу з пошуку та використання великого масиву нормативних приписів.

Проте на цьому, на жаль, проблеми процесуальних джерел доказів не закінчуються.

По-перше, додавши до процесуальних джерел доказів пояснення осіб, законодавець по суті ввів у КПК України недосконалий засіб фіксації фактичних даних, що у подальшому створило умови для недопустимості доказів, отриманих за допомогою

такого джерела. Так, законодавцем не встановлено форму цього документа, процедуру його отримання тощо. Отже, таке джерело доказів є недопустимим.

Доволі змістовно щодо цієї проблеми, на нашу думку, висловився А. Черненко: «Окремої уваги заслуговують питання пояснення як процесуального джерела доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки (ст. 298-1 КПК). Певна річ, ці питання потребують окремого дослідження, тут лише хочемо звернути увагу, що пояснення як процесуальне джерело доказів повинно бути надійним засобом фіксації фактичних даних, але у зв'язку з цим виникають ряд питань. Зокрема: чи повинна особа попереджатися про давання завідомо неправдивих показань? Звісно, коли мова йде про доказування, а точніше, закріплення пояснень певної особи, то всі учасники судочинства повинні бути переконані й очікують, що така особа дає правдиві пояснення, а раз так, тоді бажано попередити таку особу про давання виключно правдивих пояснень. Але Кримінальний кодекс України (далі – КК України) не передбачає кримінальної відповідальності за давання завідомо неправдивих пояснень. Стаття 384 КК України «Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу» передбачає кримінальну відповідальність лише свідка, потерпілого, експерта та спеціаліста і лише у разі давання ними завідомо неправдивих показань, завідомо неправдивий висновок експерта, спеціаліста, подання завідомо недостовірних або підроблених доказів, завідомо неправдивий звіт оцінювача про оцінку майна, а також завідомо неправильний переклад, зроблений перекладачем у певних випадках, а за завідомо неправдиве пояснення відповідальності не передбачено... Логічним був би крок внести відповідні зміни до ст. 384 КК України та передбачити відповідальність і за завідомо неправдиве пояснення, але у цьому разі зникає відмінність пояснення від давання показань. Тут слід навести приклад Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ), де законодавець не робить відмінності між поясненнями та показаннями. Так, у ст. 93 КАСУ, яка має назву «Пояснення сторін, третіх осіб та їхніх представників» законодавець вказує, що «Сторони, треті особи та їхні представники за їх згодою, в тому числі за власною ініціативою, якщо інше не встановлено цим Кодексом, можуть бути допитані як свідки про відомі їм обставини, що мають значення для справи». Як бачимо у наведеній цитаті, законодавець називає статтю «Пояснення», а у самому її змісті говорить про допит свідків. Тобто законодавець не робить відмінності між поясненнями та показаннями. На наш погляд, це цілком виправдано, бо людина не залежно від форми подання інформації, завжди повинна говорити виключно правду, особливо коли спілкується з правоохоронцями або із судом чи суддею» [5].

А. Черненко звертає увагу й на форму пояснення: «Думаємо, що й у випадку, про який йдеться у ч. 1 ст. 300 КПК, відповідно до якої «Для досудового розслідування кримінальних проступків дозволяється виконувати всі слідчі (розшукові) дії, передбачені цим Кодексом, та негласні слідчі (розшукові) дії, передбачені частиною другою статті 264 та статтею 268 цього Кодексу, а також відбирати пояснення для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку...», було б доречно скласти протокол. У інших випадках також повинно бути складено протокол, крім випадків, вказаних у КПК. Ми маємо на увазі випадки, коли певний учасник кримінального процесу дає пояснення у судовому засіданні, які фіксуються у журналі судового засідання тощо.

Щодо форми та змісту протоколу пояснення, то це питання, на наш погляд, заслуговує на окрему увагу, але за основу пропонуємо взяти ту форму, яка пропонувалася нами (А.Г. Шияном та А.П. Черненком) у відповідному посібнику... Нагадаємо, у даному випадку йдеться про навчально-практичний посібник «Протокольна форма досудової підготовки матеріалів в кримінальному судочинстві України» [6].

Окрім того, вчений звертає увагу, що існують пропозиції науковців й практиків замінити пояснення процесуальним інтерв'ю, та висловлює власну думку з цього приводу [6]. Не будемо наводити повні доводи вченого стосовно процесуального інтерв'ю, а лише констатуємо, що повністю згодні з висновком А. Черненка про те, що правила проведення процесуального інтерв'ю може бути поєднано з криміналістичною тактикою, зокрема там, де вони доповнюють криміналістичну тактику чи не суперечать їй. Крім того, підтримуємо думку автора, що питання пояснення потребують окремої предметної уваги, бо кримінальна процесуальна форма пояснення потребує суттєвої регламентації, як щодо процедури отримання пояснення, так і щодо форми його закріплення у відповідному процесуальному документі (протоколі пояснення та у формі документа з назвою «Пояснення»). Автор пропонує протоколом оформлювати пояснення, що отримано

органами досудового розслідування, за аналогією протоколу допиту, а документом під назвою «Пояснення», що складені захисником.

На наш погляд, така пропозиція дослідника є слушною, оскільки лише з назвою документа у такому разі можна буде чітко дізнатися, ким складено пояснення, що є певним критерієм оцінки змісту такого документа.

По-друге, щодо решти процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки слід зазначити, що результати медичного освідування та висновок спеціаліста як процесуальні джерела доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки особливих нарікань у нас не викликають. До речі, норма щодо висновку спеціаліста як процесуального джерела доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки цілковито узгоджується з правами спеціаліста, передбаченими п. 9 ч. 4 ст. 71 КПК України. А ось щодо процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, котрі виписані у ст. 298-1 КПК України як показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, маємо зауваження, а саме щодо назви цих процесуальних джерел. На наше переконання, слово «показання» у назві процесуальних джерел використано не правильно, бо показання, згідно з КПК України, означають «відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження» (ст. 95 КПК України) [4], тому використання цього терміна у назві процесуального джерела є некоректним. На нашу думку, тут має місце помилка, і замість слова «показання» слід було б застосувати слово «показники» технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Слово «результати» у цьому контексті, на наш погляд, також не підходить, бо означає підсумок дії, а тут іде мова не про дію, а про її фіксацію, фіксацію її наслідків, саме тому доречним є використання слова «показники». Причому використання словосполучення «фактичні дані» чи «відомості» у назві цих процесуальних джерел, на наше переконання, також буде неприйнятним, бо «фактичні дані» чи «відомості» по суті будуть, за умови допустимості, належності, достовірності тощо, претендувати на визнання доказами, що містяться у названих джерелах.

Отже, пропонуємо у тексті ст. 298-1 КПК України замінити слово «показання» на слово «показники» та викласти ч. 1 ст. 298-1 КПК України у такій редакції: «Процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки, крім визначених статтею 84 цього Кодексу, також є пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, показники технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису».

На наш погляд, необхідно внести зміни й до ч. 2 ст. 84 КПК України та викласти її у такій редакції: «Процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про злочини є показання, речові докази, документи, висновки експертів».

Процесуальні джерела доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки зазначені у статті 298-1 цього Кодексу».

На наш погляд, вказані зміни до КПК України будуть доречними, більш зрозумілими для правозастосовувачів та покращать можливості застосування означених приписів.

Перш ніж перейти до підсумків, хочемо висловитися з приводу диференціації процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні залежно від тяжкості вчиненого кримінального правопорушення на процесуальні джерела доказів у кримінальних провадженнях про злочини та процесуальні джерела доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки. На наш погляд, така диференціація процесуальних джерел доказів цілком виправдана з погляду економії процесуальних засобів та матеріальних витрат, також вона широко застосовується в багатьох європейських країнах.

Крім того, вітчизняні вчені давно висловлюються за здешевлення кримінального провадження шляхом скасування паперового документообігу та запровадження електронного кримінального провадження. Цілком погоджуємося з такою думкою, адже простота, невелика вартість та оперативність електронного кримінального провадження

доведена численними науковими дослідженнями й успішно апробована в адміністративному й господарському судочинстві.

Вчені-процесуалісти також висловлюються за запровадження електронного кримінального провадження. Багато чого в цьому напрямі зроблено вченим А. Столітнім, який електронне кримінальне провадження обрав темою своєї докторської дисертації. Вчений сформулював власне визначення поняття електронного кримінального провадження, під яким розуміє режим кримінальної процесуальної діяльності, заснований на композиційних алгоритмах автоматизованих кримінальних процесуальних процедур, здійснюваний суб'єктами в електронному форматі та зафіксований в офіційному електронному процесуальному документі, і запропонував його закріпити у ст. 3 КПК України [8, с. 10]. У своєму дисертаційному дослідженні автор удосконалив теоретичні положення процесуального оформлення рішень та дій (зокрема, закріплення доказів, в тому числі електронних) під час досудового розслідування з використанням інструментів електронної фіксації [8, с. 12].

Теоретичні дослідження вчених не залишилися непоміченими й із боку практиків та держави.

Так, Верховний Суд підтримав теоретичні дослідження й дійшов висновку, що «електронні (цифрові) докази, до яких належать матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані), що містяться у відкритих (інтернет, різноманітні засоби масової інформації, соціальні мережі) чи закритих мережах (приватні месенджери та телеграм-канали, особисте листування з використанням комп'ютерної техніки і мобільних телефонів, флешнакопичувачі, карти пам'яті тощо), у яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог процесуального законодавства, є основними доказами у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти основ національної безпеки України. На це вказав Касаційний кримінальний суд Верховного Суду у постанові від 12 червня 2024 року по справі 569/1908/23» [9].

Державна влада також за запровадження електронного кримінального провадження. Зокрема, у «Судово-юридичній газеті» повідомили, що побудовою електронного правосуддя в Україні, а саме повноцінної Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), будуть займатися експерти, пошук та наймання яких профінансують міжнародні партнери [10].

На наш погляд, питання запровадження електронного кримінального провадження продиктоване не лише економічною доцільністю та необхідністю осучаснення такого провадження, але й потребою сьогодення у значному розширенні системи (переліку) процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні. Розширення системи процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні якраз і обумовлюється запровадженням електронного кримінального провадження, де, безумовно, з'являться нові процесуальні джерела доказів; як мінімум, усі вони перейдуть в електронний формат, будуть електронними. Варто акцентувати, що електронне кримінальне провадження передусім необхідне в умовах воєнного стану, оскільки дозволяє використовувати сучасні електронні системи й безпілотні літальні апарати, котрі дають можливість фіксувати злочинні прояви й на полі бою без загрози для здоров'я і життя правоохоронців. Розширення системи процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні стане у нагоді під час розслідування кримінальних правопорушень на полі бою чи на окупованих територіях, а також дозволить допустити до кримінального розслідування у майбутньому приватних детективів, котрі успішно працюють у цій сфері у більшості країн світу. У деяких державах приватні детективи за своєю кількістю навіть домінують над іншими структурами. Наприклад, детективи у Сполучених Штатах Америки порівняно з державними поліцейськими мають більшу чисельність і відіграють значну роль у кримінальному розслідуванні. Україна у цьому питанні має свої особливості, адже приватні детективи можуть на замовлення проросійських сил займатися стеженням за військовими чи політичними діями тощо або у інший спосіб шкодити українській державі. Саме тому детективи в Україні значно обмежені у своїй діяльності. Отже, необхідні продумані й достатньо зважені рішення з цих питань, без поспіху й невиправданих експериментів.

Водночас розширення процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні здатне вирішити ще й чисто практичні проблеми. Наприклад, трапляються випадки, коли на початковому етапі документування звичайної сімейної сварки не

вдається встановити ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 Кримінального кодексу України «Домашнє насильство», тому докази, зафіксовані у межах адміністративного провадження, можуть бути оформлені з порушенням кримінальних процесуальних норм і визнані недопустимими у кримінальному провадженні. Тому припускаємо можливість розширення або взагалі скасування поняття процесуальних джерел доказів у кримінальному й інших видах провадження.

Висновки. Отже, вищезазначене дозволяє дійти висновків щодо проблем, наявних у чинній системі процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні, та сформулювати такі пропозиції:

– перелік процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні міститься у статтях 84 та 298-1 КПК України, але у першій із них не згадується про перелік джерел у другій, що ускладнює їх застосування, тому запропоновано усунути цей недолік шляхом внесення змін до ст. 84;

– пояснення осіб як процесуальне джерело доказів є недосконалим засобом фіксації фактичних даних, тому запропоновано удосконалити процедуру його отримання та форму закріплення;

– назву «показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису» як процесуальне джерело доказів пропонується удосконалити шляхом заміни слова «показання» на слово «показники».

З метою здешевлення кримінального провадження та підвищення його ефективності пропонується скасувати паперовий документообіг та запровадити електронне кримінальне провадження.

Запровадження електронного кримінального провадження обумовлює розширення системи процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні їхніми різноманітними електронними формами або навіть скасування поняття процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні в цілому.

У подальших наукових дослідженнях в окресленому напрямі, на нашу думку, слід зосередити увагу на питаннях можливості розширення системи процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні або на питаннях доцільності скасування поняття процесуальних джерел доказів та закріплення походження доказів з будь-яких джерел. Особливої уваги, на наше переконання, потребують питання обґрунтування прийнятих рішень про розширення чи скасування системи процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні та впливу цих рішень на забезпечення прав особи у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел

1. Бондаренко О. О., Глобенко Г. І., Романюк В. В. та ін. Доказування у кримінальному провадженні : курс лекцій / за заг. ред. О. О. Юхна. Харків : ХНУВС, 2018. 156 с.

2. Черненко А. П. Використання гіпнозу під час проведення вербальних слідчих (розшукових) дій у контексті верховенства права особи у кримінальному провадженні. *Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 25 лют. 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 267–271.

3. Царук Н. 132 роки тому народився Лесь Курбас: історія розстріляного новатора. *Знай.ua*. URL : <https://history.znaj.ua/214624-132-roki-tomu-narodivsya-les-kurbas-istoriya-rozstrilyanogo-novatora>.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

5. Черненко А. П. Пояснення у досудовому розслідуванні. *Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану : матеріали наук.-практ. семінару* (м. Дніпро, 26 трав. 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 191–194.

6. Черненко А. П. Про проблеми кримінальної процесуальної форми пояснення. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 17 бер. 2023 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. С. 401–404.

7. Шиян А. Г., Черненко А. П. Протокольна форма досудової підготовки матеріалів в кримінальному судочинстві України : навч.-практ. посібник. 2-е вид., перероб. і доп. Дніпропетровськ : Юридична академія МВС України, 2002. 172 с.

8. Столітній А. В. Електронне кримінальне провадження на досудовому розслідуванні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 648 с.

9. Верховний Суд висловився щодо використання листування у месенджерах як доказу в кримінальному провадженні. *Судово-юридична газета*. URL : <https://sud.ua/uk/>

news/publication/308137-verkhovnyy-sud-vyskazalsya-ob-ispolzovanii-perepiski-v-messendzherakh-v-kachestve-dokazatelstva-v-ugolovnom-proizvodstve.

10. Створення електронного правосуддя в Україні передали на аутсорс міжнародним партнерам. *Судово-юридична газета*. URL : <https://sud.ua/uk/news/publication/306981-sozdanie-elektronogo-pravosudiya-v-ukraine-peredali-na-outsors-mezhdunarodnym-partneram>.

Надійшла до редакції 02.12.2024
Прийнято до опублікування 10.12.2024

References

1. Bondarenko, O. O., Hlobenko, H. I., Romaniuk, V. V. ta in. (2018) *Dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni* [Evidence in criminal proceedings] : kurs leksii / za zah. red. O. O. Yukhna. Kharkiv : KhNUVS. 156 p. [in Ukr.].
2. Chernenko, A. P. (2022) *Vykorystannia hipnozu pid chas provedennia verbalnykh slidchykh (rozshukovykh) dii u konteksti verkhovenstva prava osoby u kryminalnomu provadzhenni* [The use of hypnosis during verbal investigative (search) actions in the context of the supremacy of the right of the individual in criminal proceedings]. *Verkhovenstvo prava: doktryna i praktyka v umovakh suchasnykh svitovykh vyklykiv : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (m. Dnipro, 25 liut. 2022 r.). Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, pp. 267–271. [in Ukr.].
3. Tsaruk, N. 132 roky tomu narodivsya Les Kurbas: istoriia rozstrilianoho novatora [Les Kurbas was born 132 years ago: the story of the executed innovator]. *Znai.ua*. URL : <https://history.znaj.ua/214624-132-roki-tomu-narodivsya-les-kurbas-istoriya-rozstrilyanogo-novatora>. [in Ukr.].
4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 13.04.2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukr.].
5. Chernenko, A. P. (2022) *Poiasnennia u dosudovomu rozsliduvanni* [Explanations in pre-trial investigation]. *Aktualni problemy diialnosti orhaniv dosudovoho rozsliduvannia v umovakh voiennoho stanu : materialy nauk.-prakt. seminaru* (m. Dnipro, 26 trav. 2022 r.). Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, pp. 191–194. [in Ukr.].
6. Chernenko, A. P. (2023) *Pro problemy kryminalnoi protsesualnoi formy poiasnennia* [On the problems of the criminal procedural form of explanation]. *Mizhnarodna ta natsionalna bezpeka: teoretychni i prykladni aspekty : materialy VII Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (m. Dnipro, 17 ber. 2023 r.). Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. sprav, pp. 401–404. [in Ukr.].
7. Shyian, A. H., Chernenko, A. P. (2002) *Protokolna forma dosudovoi pidhotovky materialiv v kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy* [Protocol form of pre-trial preparation of materials in criminal proceedings of Ukraine] : navch.-prakt. posibnyk. 2-e vyd., pererob. i dop. Dnipropetrovsk : Yurydychna akademiia MVS Ukrainy. 172 p.
8. Stolitnii, A. V. (2018) *Elektronne kryminalne provadzhennia na dosudovomu rozsliduvanni* [Electronic criminal proceedings in pre-trial investigation] : dys. ... d-ra yuryd. nauk : 12.00.09. Kyiv. 648 p. [in Ukr.].
9. Verkhovnyi Sud vyslovyvsia shchodo vykorystannia lystuvannia u mesendzherakh yak dokazu v kryminalnomu provadzhenni [The Supreme Court has expressed its opinion on the use of correspondence in messengers as evidence in criminal proceedings]. *Sudovo-yurydychna hazeta*. URL : <https://sud.ua/uk/news/publication/308137-verkhovnyy-sud-vyskazalsya-ob-ispolzovanii-perepiski-v-messendzherakh-v-kachestve-dokazatelstva-v-ugolovnom-proizvodstve>. [in Ukr.].
10. Stvorennia elektronnoho pravosudiva v Ukraini peredaly na outsors mizhnarodnym partneram [The creation of electronic justice in Ukraine has been outsourced to international partners]. *Sudovo-yurydychna hazeta*. URL : <https://sud.ua/uk/news/publication/306981-sozdanie-elektronogo-pravosudiya-v-ukraine-peredali-na-outsors-mezhdunarodnym-partneram>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Mykola Repan. Certain issues of sources of evidence in criminal proceedings. The author came to the conclusion that the current system of procedural sources of evidence in criminal proceedings has problems and proposed ways to solve them:

– the list of procedural sources of evidence in criminal proceedings is contained in articles 84 and 298-1 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, but the first of them does not mention the list of sources that are in the second, which complicates their application, therefore it is proposed to eliminate this deficiency through changes in Article 84;

– explanation of persons, as a procedural source of evidence is an imperfect means of recording factual data, therefore it is proposed to improve the procedure for obtaining it and the form of their confirmation;

– readings of technical devices and technical means that have the functions of photo and film shooting, video recording, or photo and film shooting devices, video recording as a procedural source of evidence is proposed to be improved by replacing the word «readings» in its name with the word «indicators».

In order to reduce the cost of criminal proceedings and increase their effectiveness, it is proposed to abolish paper document circulation and introduce electronic criminal proceedings.

The introduction of electronic criminal proceedings necessitates the expansion of the system of procedural sources of evidence in criminal proceedings in their various electronic forms, or even the abolition of the concept of procedural sources of evidence in criminal proceedings altogether.

Keywords: *evidence, proving, procedural sources of evidence, system of procedural sources of evidence, criminal proceedings, indicators of technical means during proofing.*